

KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELE GENELGESİNİN TEMEL VURGULARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Hatice ALTUNOK

Doç. Dr., Cumhurbaşkanlığı
Yerel Yönetim Politikaları
Kurulu

Dilara HATİPER

Komiser, Tunceli İl Emniyet
Müdürlüğü

Kadına yönelik şiddetle mücadele, kadınların vatandaş sayılabilmeye, oy kullanabilme, eğitim alabilme gibi her şeyi kapsayan var olma çabasının bir parçasıdır. Kadınlar sahip oldukları hakları elde edebilmek için büyük mücadele vermiştir. Kazanılan haklar kadının dezavantajlı durumunda gelişmeler sağlasa da, bunun tamamen değiştiği söylenemez (Altunok, 2019). Bu dezavantajlılık durumuyla mücadele edilebilmesi için devletlerin kadınlara ayrıcalıklı destekler sağlaması gerekmektedir. Bu gereklilik ulusal hükümetler düzeyinde ve uluslararası düzeyde kabul edilmiştir. Birleşmiş Milletler Şartı ve İnsan Hakları Evrensel Beyanname, Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi, Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge ve İstanbul Sözleşmesi uluslararası düzeyde kadının korunmasını desteklenmesini sağlayan düzenlemeler olarak kabul edilmiştir. Türkiye’de başta Anayasa olmak üzere Medeni Kanun, Ceza Kanunu, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kadının korunmasını ve desteklenmesini sağlayan ulusal düzenlemelerdir.

Uluslararası ve ulusal düzenlemelerin yanında kadın politikalarının bakanlık düzeyinde yürütücüsü olan Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı kadının şiddetten korunmasına yönelik eylem planlarını, ilgili paydaşların katkı ve katılımlarıyla hazırlamakta ve bu planların uygulamadaki durumunu izlemektedir. 2006 yılından itibaren düzenli olarak yürütülen Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planları ile ülkemizin bu alandaki öncelikleri tespit edilmekte, ilgili tüm taraflarla güçlü işbirliği içerisinde uygulanmaktadır. Üçüncüsü uygulanmakta olan bu eylem planlarının, kapsadığı yıl aralıklarına göre sıra-

laması ise şöyledir; Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2007-2010), Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2012-2015) ve Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020).

Ulusal Eylem Planlarının etkinliğini arttırmak amacıyla 81 ilde Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İl Eylem Planları hazırlanıp yürürlüğe konulmuş ve bu yolla aynı zamanda İl Koordinasyon, İzleme ve Değerlendirme Komisyonları oluşturulmuştur. Devletlerin kadına yönelik şiddetle mücadele amacıyla geliştirdiği ulusal düzenlemelerin bir örneği 2020 yılının başında İçişleri Bakanı imzasıyla kadının şiddete karşı korunmasına yönelik politika aracı olarak yayınlanan Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Genelgesidir. Bilindiği gibi genelgeler; kamu hizmetlerinin yerine getirilmesine ilişkin olarak, bir konuyu çeşitli birimlere iletmek üzere yazılan; üst makamlar tarafından alt makamları belli konuda bilgilendirmek ve onları yönlendirmek üzere gönderilen yazı niteliindedir (Mutlu, 2004: 117; Yılmaz, 2002: 411). Bu yönü göz önüne alındığında, söz konusu genelgenin pek çok başka politika aracında geniş kapsamlı olarak yer verilen bir konuda yol göstermek için hazırlandığı görülmektedir.

Bakanlıkların kuruluşu, görev ve yetkileri ile teşkilatlarını düzenleyen “Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin 254. maddesinde İçişleri Bakanlığının görev ve yetkileri belirtilmiştir. Bu görev ve yetkileri arasında sayılan; “*Bakanlığa bağlı iç güvenlik kuruluşlarını idare etmek suretiyle ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü, yurdun iç güvenliğini ve asayişini, kamu düzenini ve genel ahlakı, Anayasada yazılı hak ve hürriyetleri korumak*” maddesinin de bir gereği

olarak düzenlemelere yer veren İçişleri Bakanlığınca Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Genelgesi yayınlanmıştır. Genelge ile aile içi ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla düzenlenmiş ilgili kanun ve yönetmelikler ve *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Koordinasyon Planı* kapsamında; İçişleri Bakanlığı’nın, valiliklerin ve kolluk birimlerinin görev ve sorumluluklarında olan alanlarda belirlenen amaç ve hedeflerin gerçekleştirilmesine yönelik hususlara yer verilmiştir.

Aynı doğrultuda, mücadelede İçişleri Bakanlığı ile birlikte öncelikli rol ve sorumluluğu bulunan Adalet Bakanlığı, Mili Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından gerçekleştirilmesi gereken faaliyetler somutlaştırarak Planda yer almıştır. İçişleri Bakanlığının Genelgesinden kısa bir süre önce Adalet Bakanlığı da Planda yer alan hususlara ilişkin 154/1 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Uygulanması başlıklı Genelgeyi yayınlamak üzere yeknesaklığın sağlanmasına katkıda bulunmuştur.

Her iki Genelgede yer alan hususların daha önce yapılan düzenlemeler ve yazışmalara göre daha detaylı ve somut maddeler içermesindeki en önemli rolü, söz konusu Koordinasyon Planının hazırlanmasında yer alan yukarıda sayılan aktör kurum yetkililerinden oluşan Çalışma Grubunun kararlılığı ve disiplini sayesinde meydana gelen Koordinasyon Planının oynadığı görülmektedir. 2019 yılı içerisinde meydana gelen kadına yönelik şiddet olaylarındaki artış ve kamuoyunun bu yöndeki hassasiyetinin de söz konusu çalışmada önemli rol oynadığı söylenebilir.

Her bir paydaşın hedefleri ve alt hedefleri yeknesak ve somut maddeler ile belirtilerek topyekûn hareket imkânı sağlanmıştır. Bu doğrultuda

belirlenen Hedefler “Görev Alanı Kapsamında Gerekli Tedbirlerin Alınması” başlığı altında her bir paydaş için ayrı ayrı oluşturulmuş, Alt Hedefler ise; Mevzuatın Etkin Uygulanması, Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesi, Farkındalık Artırma ve Bilinci Yükseltme başlıklarında Paydaşlar özelinde somutlaştırılmıştır. Yukarıda bahsedilen İçişleri ve Adalet Bakanlıklarına ait Genelgeler bu şekilde planlanan Mevzuatın Etkin Uygulanması başlıklı alt hedefin 2020 yılında yapılması planlanan ilk maddelerini oluşturmaktadırlar.

Genelgede yer alan esaslar şöyle özetlenebilir:

- Valilikler tarafından, kadına yönelik şiddetle mücadelede; koordinasyon ve işbirliğini geliştirici hizmet içi eğitimler düzenlenmesi ve bu genelge kapsamında belirtilen hususları kapsayan talimat/genelge yayınlanması, yapılacak izleme toplantılarında yayınlanan bu talimatın/genelgenin uygulanmasının ve sonuçlarının Valiler tarafından yakinen takip edilmesi,
- İllerde oluşturulan “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İl Koordinasyon, İzleme, Değerlendirme Komisyonlarının” Valilerin başkanlığında (3) ayda bir toplanması ve Cumhuriyet Savcıları ile Aile Mahkemesi Hâkimlerinin de davet edilmesi, bu toplantıların ilçe düzeyinde Kaymakamlar başkanlığında toplanmasının sağlanması, toplantılara üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, kadın dernekleri barolar vb. kurum ve kuruluşlardan etkin katılım sağlanması,
- Şiddet öncesi önleyici çalışmaların yapılması için toplumun her kesiminde yer alan tüm kamu görevlilerine gerekli eğitimlerin verilmesi ve kamu görevlilerinin

bu hususta etkin rol almalarının sağlanması,

- Beyanlara yansımaya bile şiddet olgusunu çağrıştıran durumlarla işleri gereği karşılaşan tüm kamu görevlilerinin bu durumu Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl/İlçe Müdürlüğüne bağlı birimlere bildirmesine ilişkin gerekli uyarıların yapılması,
- Kadın Acil Destek (KADES) Uygulamasının il/ilçe düzeyinde vatandaşa duyurulması ve kullanımının sağlanması konusunda gerekli bilgilendirmenin gerçekleştirilmesi, iyi uygulama örneklerinin yaygınlaştırılması,
- Aile İçi ve Kadına Karşı Şiddet Olayları Kayıt Formu’nun içerik ve şekil olarak daha bilimsel bir standartta olması için ivedilikle çalışma yapılması,
- Vali ve kaymakamlar tarafından Belediye Kanunu gereğince büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000 üstü olan ilçelerde kadın konukevlerinin açılması gerektiği hususunda belediye başkanlarının uyarılması ve bu hususun Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından yapılacak teftiş ve denetimlerde göz önünde bulundurulması,
- Alt yapı ve kurulum çalışmalarının tamamlanarak taraflara ilişkin tüm bilgiler ve tedbir kararlarının ilgili tüm kurum/kuruluşlar tarafından görülebilmesi ile gizlilik ve elektronik kelepçe uygulamasına ilişkin yasal düzenlemelerin yapılması şeklinde Genel Esaslar düzenlenmiştir.

Yukarıda özetlenen maddelerde de açıkça görüldüğü şekilde söz konusu Genelge ile il yönetiminde en üst amir konumunda bulunan Valilerin toplantılara katılması ve yakinen takibi zorunlu tutularak Kadına Yönelik Şiddet konusunda İçişleri Ba-

kanlığı’nın kararlı tutumu bir kez daha vurgulanmış, ilçelerde ise aynı husus Kaymakamlara zorunlu hale getirilmiştir.

Daha önce (6) ayda bir yapılması istenen toplantı programı (3) aya indirilmiş ayrıca bilgilerinden faydalanılabileceği değerlendirilen tüm kurum ve kuruluşların bu toplantılarda yer almasının sağlanması istenmiştir. Cumhuriyet Savcıları ile Aile Mahkemesi Hâkimlerinin de davet edilmesinin istenmesi ile şiddet olayları öncesi, sırası ve sonrasında devletin tüm kurum ve kuruluşları ile koordineli olarak hareket etmesi, aynı zamanda koordinasyonun geliştirilerek aksaklıkların ortadan kaldırılmasına yönelik olabilecek tüm paydaşların bir araya getirilmesi, Kadın Konukevleri ile ilgili yaşanan sıkıntıların azaltılması amacıyla Belediyelerin de sürece dâhil olması amaçlanmıştır.

Ayrıca Genelgede “Uygulamaya İlişkin Hususlar” alt başlığı ile kolluk tarafından uygulamada karşılaşılan sorunlar ve aksaklıklara açıklık getirilmiş, izlenmesi gereken tutum ve davranışlar açıklanmıştır. Özellikle şiddet mağdurunu korumayı amaçladığı açıkça belli olan bu maddeler ile gizlilik, mahremiyet, temel haklar, koruyucu ve önleyici tedbirlerde dikkat edilmesi gereken hususlar, ŞÖNİM’lere ilişkin uygulama örnekleri ile şiddet uygulayanlara yönelik önleyici diğer tedbirlerden olan öfke kontrolü ve rehabilitasyon programları ve stresle başa çıkma eğitimlerine yer verilmiştir.

ÇOĞUNLUĞU ERKEKLERDEN OLUŞAN KOLLUK PERSONELİNİN EĞİTİMİ VURGUSUNUN ÖNEMİ

Genelge kapsamında, yaygın olarak ‘erkek işi’ şeklinde tarif edilen güvenliğin (Yıldız, 2019), hem ku-

rumsal hem de kişisel düzeyde kadına yönelik şiddetle mücadelede sorumluluklarına yer verilmiştir. Bu doğrultuda; güvenlik sisteminin akademik kurumlarından olan Polis Akademisi ile Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi bu konuda düzenlenecek eğitim müfredatının belirleyicisi olmuştur. Güvenlik hizmetini sunan personelin kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda eğitilmesi planlanmıştır. Güvenlik hizmetinde çalışmak üzere yetiştirilen öğrencilerin eğitimi kapsamında kadına yönelik şiddetle mücadele mevzuatı da yer alacaktır.

Genelge kapsamında; Polis Akademisi Başkanlığı ile Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi kadına yönelik şiddetin önlenmesi konuları kapsayan eğitim müfredatı hazırlamak ve bu müfredatı uygulamakla sorumlu tutulmuştur. Dolayısıyla güvenlik alanının İçişleri Bakanlığı'na bağlı iki akademik kurumu, kadın politikalarında aktörler olarak belirlenmiştir. Söz konusu aktörlerin 6284 sayılı Kanun kapsamında kolluğun yetki ve sorumlulukları, kadına yönelik şiddetin önlenmesi konularına ilişkin eğitim müfredatı hazırlanarak / geliştirilerek bu konunun hemen her seviyede eğitim alacak öğrencilerin eğitimlerinin bir parçası haline getirileceği belirtilmiştir.

Bununla birlikte Genelgede, Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı tarafından öncelikli olarak asayiş birimleri, polis merkezleri ve karakollarda görev yapan kolluk görevlilerinden başlamak üzere personelin tamamının iki yıllık süre içinde aile içi ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi, bu kapsamdaki yasal mevzuatın etkin uygulanması vb. konularda hizmet içi eğitime tabi tutulması karara bağlanmıştır. Bu kapsamda hizmet içi eğitim uygulama planı ve sonuçlarının İller

İşsizlik, yoksulluk, kadının ekonomik yönden zayıf olması, kültürel farklılıklar, fırsat eşitsizliği, madde bağımlılığı, psikolojik sorunlar gibi sebeplerden kaynaklandığı görülen kadına yönelik şiddet olayları yalnızca kadınları değil, tüm toplumu olumsuz etkilemektedir.

İdareci Genel Müdürlüğü'ne aylık periyotlarla gönderilmesine yer verilmiştir.

Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı bünyesinde vatani görevini yapmakta olan er ve erbaşlara; ailenin önemi, erken yaşta ve zorla evlilikler, kadına yönelik şiddetin sonuçları ve bu durumun engellenmesine yönelik eğitimlerin verilmesi hususları düzenlenmiştir.

İşsizlik, yoksulluk, kadının ekonomik yönden zayıf olması, kültürel farklılıklar, fırsat eşitsizliği, madde bağımlılığı, psikolojik sorunlar gibi sebeplerden kaynaklandığı görülen kadına yönelik şiddet olayları yalnızca kadınları değil, tüm toplumu olumsuz etkilemektedir. Şiddet ve saldırganlık eğiliminin gelecek nesillere aktarılabilir olması sebebiyle toplumsal bir mesele olarak varlığını sürdürmektedir. 2012 yılında yürürlüğe giren 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin

Önlenmesine Dair Kanun, bu kanuna dayalı düzenlenen Yönetmelikler, Meclis Araştırma Raporları, yukarıda bahsedilen Ulusal Eylem Planları ve Genelgeler ile ailenin korunması ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi amaçlanmıştır. Düzenlenecek eğitim müfredatlarında söz konusu yasal düzenlemelerin yer alması ilk başta kavramsal yeknesaklık ve bütünlüğün oluşmasını sağlayacaktır. Başta şiddet, kadına yönelik şiddet ve şiddet mağduru kavramları olmak üzere 6284 sayılı Kanun'da yapılan tanımlamalar klasik anlayışın ve geçmiş düzenlemelerin çok ötesinde her türlü psikolojik, ekonomik, cinsel ve fiziksel şiddeti kapsayacak şekilde ve kadının gördüğü her türlü ayrımcılık ve insan hakları ihlaline yol açan tutum ve davranış şiddet olarak tanımlayarak şiddetin önlenmesine yönelik geniş bir bakış açısı ortaya koymuştur.

Kanunda, mağdura yönelik koruma amacıyla alınabileceği belirtilen koruyucu tedbir kararları ve şiddet uygulayana yönelik, tutum ve davranışlarının önlenmesi amacıyla, alınabileceği belirtilen önleyici tedbir kararlarının mülki amir ve hâkim tarafından verilmesi öngörülmüş ise de gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Kanunda sayılmış koruyucu ve önleyici tedbir kararlarının kolluk tarafından alınabilecek olması mesleğe hazırlanma aşamasında olan kolluk personeline bu yönde verilecek eğitimin görev sırasında yaşanan tereddütlerin ortadan kaldırılmasına ilişkin önemini ortaya koymaktadır. Örneğin Kanununun 8. maddesinde yer alan *"Koruyucu tedbir kararı verilmesi için, şiddet uygulandığı hususunda delil ve belge aranmaz. Önleyici tedbir kararı, geciktirilmeksizin verilir. Bu kararın verilmesi, bu Kanunun amacını gerçekleştirilmeyi tehlikeye sokabilecek şekilde geciktirilemez"* hükmü doğrultusunda delil ve belge aranmaması gerektiği hususu yalnız

koruyucu tedbir kararlarında uygulanması gerekir iken “geciktirilmez” ibaresi yüzünden önleyici tedbir kararlarında da uygulanmakta ya da birimler arası farklı yaklaşımlar oluşabilmektedir.

Şiddet mağdurlarının büyük çoğunluğunun ilk başvurularını kolluk kuvvetlerine yaptıkları göz önünde bulundurulduğunda 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ve ilgili mevzuatın uygulanmasına ilişkin süreçlerin ilk basamağını kolluk kuvvetleri oluşturmaktadır. Genelgenin getirdiği yenilikler kapsamında en önemli adım olarak görülen “şiddet kapsamındaki her türlü ihbar/olay” karşısında şiddet mağdurunun yazılı ve sözlü müracaatı olup olmadığına bakılmaksızın genel hükümlere göre gerekli işlemlerin yapılması kolluğun yetki ve sorumluluklarını arttırmıştır. Dolayısıyla şiddetin önlenmesinde etkili mekanizma olduğu değerlendirilen kolluk kuvvetinin yetkileri kapsamında yaptığı iş ve işlemlerin etkililiği ve verimliliği hayati derecede öneme sahiptir. Bu kapsamda; Genelgede belirtilen Polis Akademisi ile Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi'nin müfredatında 6284 sayılı Kanun kapsamında kolluğun yetki ve sorumlulukları, kadına yönelik şiddetin önlenmesi konularına yer verilmesi özellikle büyük ölçüde erkeklerden oluşan (%92,5 erkek %7,5 kadın) (Yıldız, 2019), güvenlik teşkilatında bir taraftan kolluk kuvvetlerinin şiddet mağduru kadınlara bakış açısı ve olaylara yaklaşım tarzını daha objektif ve profesyonel hale getirirken, gerekli tedbirlerin alınması aşamasında yaşanan aksaklıkları asgari düzeye indirilmesi sağlanacaktır. Şiddet olaylarında kadınların yaşadığı en büyük problem güvenliğinin sağlanmasında rol alan personelin, kadına karşı şiddet olayının toplumsal hayatietini kavraması açısından bu eğitimler ayrıca katkı sağlayıcı olacaktır. Diğer

taraftan kolluk kuvvetinin toplumsal cinsiyet eşitliği açısından topyekûn bir dönüşüme girmesini sağlanmış olacaktır.

Kolluk kuvvetlerinin kadına yönelik şiddetle ilgili bu farkındalığı kazanması, genelgede yer alan şiddet mağduru ile şiddet uygulayan arasındaki uzlaşma ve arabuluculuk faaliyetlerinin engellenmesi açısından da önem arz etmekte, ayrıca kendisinin karıştığı aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılması yönüyle de önemli görülmektedir. Güvenlik alanı erkek ağırlıklı bir alan olduğu için böyle bir kitlede personeliyle, öğrencisiyle, vatani görevini yapan erleriyle kadına karşı şiddetle mücadele eğitiminin toplumsal iyileşmelere katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Son yıllarda yapılan yasal düzenlemeler ve mağdur merkezli yaklaşımlar ve eğitimler sonucu bilinçlendiği değerlendirilen şiddet mağdurlarının başvurularının artması, meydana gelen olayların kamuoyunda önemli ölçüde yer bulması sonucu oluşan genel algı vb. sebepler ile bir yandan kolluğa yönelik başvurularda artış olduğu diğer yandan ise kolluk görevlilerinin gecikmesinde sakinca bulunan hallerde kendilerine tanınan yetki çerçevesinde koruyucu ve önleyici tedbirleri etkin olarak kullandığı anlaşılmaktadır. Bu durum işbaşındaki personele yoğun bir sorumluluk yüklemesinin yanında tereddütlü alanlarda bilgi birikimi ve eğitim gerekliliğini ortaya çıkartmaktadır.

Önleyici Tedbir Kararlarının denetimi kolluk tarafından yapılmakta ve bu kararlara aykırılık tespit edilmesi halinde Aile Mahkemesince başka bir işleme gerek kalmaksızın resen zorlama hapsine ilişkin karar alınabilmektedir. Kişinin hapis cezası alması ile sonuçlanabilecek bir faaliyetin kolluk tarafından titizlikle ve bu yönde alınacak eğitim sayesinde kazanı-

labilecek duyarlılık ve profesyonellik ile yapılması gerekmektedir.

Genelgede yer alan elektronik kelepçe uygulaması şiddet mağdurlarını korumaya yönelik bir uygulama olarak eğitilmiş kolluk personeli tarafından takip edilmekte mağdurların korunması amacıyla alt yapı çalışmalarının tamamlanması istenmektedir.

Sonuç olarak, çok boyutlu ve kapsamlı bir sorun olarak karşımıza çıkan aile içi ve kadına yönelik şiddet konusunda paydaş temsilcilerinin katılımı ile sürdürülen çalışmalarda karşılaşılan güncel sorunlara çözüm aranmış ve ortaya konan Koordinasyon Planı ile tespit edilen hususların ortadan kaldırılmasına yönelik amaç ve hedefler tek tek belirlenmiştir. İçişleri Bakanlığının 2020 başında yayınladığı yazıya konu Genelge ise bu sorunun çözülmesinde karşılaşılan en büyük engellerden biri olan kurumlar arası koordinasyon ve söz konusu mevzuatın temel uygulayıcısı olan kolluk personelinin eğitiminin önemini şiddetli olarak vurgulayarak bu eksikliklerin giderilme yollarını düzenlemiş, tereddütlü olan konular ve belirsizliklerin azaltılmasını sağlamıştır.

KAYNAKÇA

- Altunok, H. (2019). “Sosyal Politika ve Kadın”, *Sosyal Politika Teori, Politika ve Uygulamalar*, (Ed: Erdal Tanas Karagöl-Abdülkadir Develi), Umuttepe Yayınları, Kocaeli.
- Mutlu, Latif (2004). *Hukuk Sözlüğü*, Akademi-İstanbul Yayıncılık, İstanbul.
- Yıldız Öz, S. (2019). “Güvenlik ve Kadın”, *Kamu Yönetimi ve Kadın*, (Ed: Altunok, H., Gedikkaya, F.), Gazi Kitabevi, Ankara.
- Yılmaz, Ejder (2002). *Hukuk Sözlüğü*, Yetkin Basımevi, Ankara.